АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ

ГУСЄВА Інна Максимівна - ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-7321-2987
УДК 355.45
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2024.3.71

У статті розкрито ключові особливості та напрями адміністративної діяльності органів і підрозділів Національної поліції України щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави. Серед головних ознак цієї діяльності виокремлено її нормативно-правову регламентованість, що гарантує функціонування поліції на підставі чітко визначених норм та процедур. Комплексний і системний характер діяльності підкреслює її цілісність та взаємозв'язок між різними напрямками захисту: особистою, внутрішньою, державною безпекою. Публічність адміністративної діяльності поліції, прозорість і відкритість дій органів спрямовані на захист прав і свобод громадян та забезпечення суспільних інтересів. Особливу увагу приділено превентивній спрямованості діяльності поліції, що проявляється у превенції правопорушень та інших антисуспільних проявів. Важливими є також адаптивність та оперативність реагування на змінні умови, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану. Підкреслено самостійність і незалежність поліції в межах наданих повноважень, а також значення функціонально-цільового призначення, що враховує взаємозалежність соціальних, економічних, політичних, оборонних і технологічних чинників. Окремо зазначено роль поліції у забезпеченні захисту від воєнних і невоєнних ризиків, включаючи взаємодію з іншими органами державної влади та використання широкого спектра засобів і методів для досягнення внутрішньої безпеки. Таким чином, адміністративна діяльність Національної поліції України є багатогранною, динамічною та спрямованою на комплексне забезпечення безпеки держави, особистості й суспільства.

Ключові слова: адміністративна діяльність, Національна поліція, безпека держави, внутрішня безпека держави, національні інтереси, національна безпека.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується підвищенням вимог до забезпечення внутрішньої безпеки держави, що безпосередньо впливає на стабільність, цілісність та добробут громадян. У цих умовах особливої ваги набуває діяльність органів та підрозділів Національної поліції України як одного з провідних суб'єктів системи забезпечення публічної безпеки та порядку, внутрішньої безпеки держави в цілому. Саме Національна поліція України є тим правоохоронним органом, на який покладається відповідальність за захист прав, свобод та інтересів людини й громадянина, протидію злочинності, забезпечення публічної безпеки та порядку, а також ефективне реагування на сучасні виклики та загрози, серед іншого обумовлені запровадженням правового режиму воєнного стану, спричиненого збройною агресією проти нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням забезпечення внутрішньої безпеки держави, серед іншого в контексті адміністративної діяльності правоохорон-

них органів, були присвячені праці таких учених як: К.Л. Бугайчук, С.М. Гусаров, О.В. Джафарова, В.Б. Пчелін, О.Ю. Салманова, О.Ю. А.О. Собакарь, В.В. Сокуренко, О.С. Шатрава та інші. Дослідження цих учених є ключовими для розуміння адміністративної діяльності і розвитку сучасного адміністративного права та правоохоронних органів. Проте, адміністративна діяльність Національної поліції досліджувалась лише частково, а швидке оновлення законодавства підкреслює необхідність додаткових досліджень її сутності й особливостей в контексті забезпечення внутрішньої безпеки держави.

Метою цієї статті є визначення особливостей адміністративної діяльності Національної поліції як основи забезпечення внутрішньої безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Так, на сторінках фахової літератури підкреслюють, що узагальнюючи зміст численних дефініцій адміністративної діяльності правоохоронних органів, можна умовно розділити їх на дві групи залежно від розуміння їх авторами об'єкта такої діяльності. В одних випадках до адміністративної діяльності належить будь-яка діяльність, здійснювана в межах їх компетенції (широке розуміння). В інших визначеннях адміністративна діяльність правоохоронних органів розмежовується з оперативно-розшуковою та кримінально-процесуальною діяльністю (вузьке розуміння) [1, с. 127]. Нами ж і застосовується підхід щодо розуміння сутності адміністративної діяльності Національної поліції стосовно функціонування конкретної сфери суспільних відносин, пов'язаних із забезпечення внутрішньої безпеки держави.

Так, досліджуючи актуальні проблеми забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України І. Бойко вказує на те, що сьогодні забезпечення внутрішньої безпеки України як своєрідної характеристики й необхідної умови життєдіяльності людини, суспільства, держави та її інститутів є невіддільною (частиною/ознакою) частиною державної політики, тобто однією з найбільш важливих функцій держави. Разом з тим несприятливі зміни в якісних характеристиках у сфері внутрішньої безпеки держави характерні не лише для України та країн Європейського Союзу, але й практично для усіх країн світових спільнот. У тих соціально-економічних і політичних умовах, які склалися, ще більше зростає значення ефективного забезпечення у сфері внутрішньої безпеки держави правоохоронними органами [2, с. 132]. Деякі науковці відмічають той факт, що воєнна агресія російської федерації зумовила значну трансформацію життєдіяльності нашої держави, адже на перший план виходять насамперед потреби врегулювання та забезпечення стабільності суспільних відносин, що пов'язані з відстоюванням державного суверенітету, а також захист особистої безпеки громадян України та інших осіб, які мешкають на її території. Сучасні тренди в зовнішній та внутрішній політиці зумовили появу в юридичній площині нових термінів, які застосовують для характеристики діяльності державних органів в сучасних умовах [3, с. 111]. З огляду на що, адміністративна діяльність Національної поліції України в напряму забезпечення внутрішньої безпеки держави набуває особливого значення.

При цьому слід зазначити на те, що на сьогодні існує достатня велика кількість підходів щодо розуміння сутності категорія «внутрішня безпека держави», що свідчить про її складність і багатоаспектність та у цілому дискусійний характер. Так, на сторінках юридичної енциклопедичної літератури зазначають, що під безпекою слід розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, під середовищем – сукупність певних умов, у яких існує особа, суспільство або держава [4, с. 207]. З чого слідую, що в загальному вигляді під безпекою слід розуміти стан захищеності відповідного об'єкта, сфери, інституції тощо від відповідних загроз, ризиків, небезпек, внаслідок чого відбувається його нормальне функціонування.

Саме через такий стан захищеності, в більшості випадків, сутність внутрішньої безпеки визначають учені-правознавці, акцентуючи на окремих її змістовних частинах, а також конкретизуючи відповідні загрози. Так, наприклад, на думку А.О. Чувакова, внутрішня

безпека – це стан захищеності конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності державних кордонів України від внутрішніх загроз [5, с. 319]. Такий підхід до розуміння сутності досліджуваної категорії виглядає дещо спрощеним, оскільки в ньому не вказуються ані критерії захищеності, ані їх нормативна основа, і фактично він зводиться до переліку окремих компонентів, які підлягають охороні й захисту в межах забезпечення внутрішньої безпеки держави.

Через таку категорію як «стан» сутність внутрішньої безпеки розглядає І.Ф. Корж у межах дослідження методологічних підходів до системи складових поняття державна безпека. На думку науковця, під внутрішньою безпекою розуміють збалансований стан функціонування людини, суспільства і держави, за якого наявні суспільні правовідносини направлені на прогнозування, попередження, своєчасне виявлення й мінімізацію впливу наявних та потенційних викликів, ризиків, небезпек і загроз усередині держави або уникнення їх, що дає змогу зберегти систему суспільних і державних цінностей і забезпечити подальший їхній розвиток [6, с. 73]. Такий підхід виглядає дещо неправильним, оскільки навіть при наявності суспільних відносин, спрямованих на виявлення, попередження, запобігання тощо відповідним загрозам стан внутрішньої безпеки може бути не забезпечений. Хоча науковець і цілком слушно вказує на те, що внутрішня безпека спрямована на збереження системи суспільних і державних цінностей.

Окрім цього вважаємо за доречне вказати на підходи учених-правознавців щодо розуміння сутності досліджуваної категорії, в основу яких закладено інші її змістовні компоненти, а не стан функціонування відповідної сфери суспільних відносин, захищеності тощо. Так, досліджуючи сутність національної безпеки України в контексті нових викликів і загроз Г.П. Ситник під внутрішньою безпекою розуміє міру (рівень, ступінь) захищеності національних інтересів від загроз, джерелами яких є процеси, явища, події тощо, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які знаходяться на території держави і перебувають під її юрисдикцією [7, с. 6]. З аналізу наведеного підходу випливає, що науковець замість категорії «стан», використовується категорія «міра (рівень, ступень)», що свідчить про її дещо відносний характер.

У контексті досліджуваного питання не можемо не відмітити позицію А.П. Загорулько, висловлену вченим в межах здійснення теоретико-правового аналізу визначення поняття «внутрішня безпека України». На думку науковця, внутрішня безпека України являє собою систему державних органів, інституцій, які реалізовують повноваження, відповідні засоби та методи захисту інтересів держави, права і свободи, інтереси і цінності людини та суспільства від загроз, злочинних посягань, що виникають усередині держави, від кого б вони не виходили [8, с. 26]. Даний підхід взагалі виглядає дещо дивним, оскільки внутрішньою безпекою не можуть бути державні органи та інституції, оскільки в такому разі слід говорити про інституційний компонент внутрішньої безпеки, тобто систему суб'єктів, діяльність яких спрямована на її забезпечення.

Також слід вказати на позицію В.О. Антонова, який на сторінках монографічного дослідження «Конституційно-правові засади національної безпеки України» вказує на те, що внутрішня безпека – це функція держави, що спрямована на забезпечення національної безпеки і покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадян, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави від внутрішніх загроз [9, с. 121]. У цьому випадку, вважаємо, знову ж таки мова йде про визначення сутності цілісного явища, через вказівку на його окремі частини, до того ж не всі. Забезпечення внутрішньої безпеки держави без сумніву є однією з провідних її функції, але ж мова йде про забезпечення, а не про саму безпеку як цілісне явище.

З наведеного слідує, що внутрішня безпека держави є складним і багатоаспектним явищем, забезпечується численною кількістю суб'єктів і напряму пов'язана з рядом інших правових категорій, як то у цілому державна безпека, національна безпека, національні інтереси тощо. У зв'язку з чим слід вказати на приписи Закону України «Про національну

безпеку України» від 21 червня 2018 року, якими визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки й оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки й оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки та сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки й оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки й оборони [10]. Як свідчить комплексний аналіз приписів вищенаведеного нормативно-правового акта, сутність досліджуваної категорії в них не розкривається, натомість вказується на ряд інших з наведених вище правових категорій.

Зокрема, мову слід вести про таку категорію як «державна безпека», якою відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [10]. Тобто мова йде про загрози невоєнного характеру, що занадто звужує сутність даної категорії, з огляду на що нами в представленому науковому дослідженні використовується категорія «внутрішня безпека держави», а не «внутрішня державна безпека». Тобто внутрішня безпека держави, окрім змісту наведеної вище категорії охоплює й категорію «національна безпека». Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта, національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Своєю чергою, національні інтереси України – це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності та добробут її громадян [10].

У цьому контексті відмітимо, що адміністративна діяльність органів і підрозділів Національної поліції України повною мірою пов'язана із забезпеченням внутрішньої безпеки держави від загроз і небезпек воєнного характеру, що, на жаль, обумовлено реаліями сьогодення. Так, наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. За зверненням територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органів Служби безпеки України або розвідувальних органів України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, беруть участь у здійсненні заходів щодо оповіщення військовозобов'язаних та резервістів спільно з представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також здійснюють адміністративне затримання та доставлення до цих центрів та органів призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені законодавством [11].

Тобто Національна поліція України в межах здійснення адміністративної діяльності щодо забезпечення внутрішньої безпеки протидіє внутрішнім загрозам воєнного характеру, як то бере участь в обороні держави, відсічі збройної агресії, оповіщення військовозобов'язаних. До цього ж переліку слід додати діяльність Національної поліції щодо евакуації населення, надання усесторонньої допомоги населенню в зоні ведення бойових дій, доставлення харчових продуктів та необхідних речей тощо.

Висновки

Отже, враховуючи наведені вище позиції, зауваження й уточнення до них, а також приписи чинного національного законодавства, пропонуємо під внутрішньою безпекою дер-

жави розуміти регламентований нормативно-правовими приписами стан захищеності особистості, суспільства і держави від реальних і потенційних внутрішніх загроз воєнного і невоєнного характеру, що забезпечує збереження суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів завдяки узгодженій діяльності уповноважених державою суб'єктів із використанням політичних, правових, економічних, організаційних, інформаційних, виховних та інших засобів і методів. На підставі чого під адміністративною діяльністю Національної поліції як основи забезпечення внутрішньої безпеки держави слід розуміти регламентовану адміністративно-правовими нормами, системну, комплексну діяльність органів і підрозділів Національної поліції України, спрямовану на забезпечення дотримання належного стану захищеності особистості, суспільства і держави від реальних і потенційних внутрішніх загроз воєнного і невоєнного характеру, у цілому забезпечення національних інтересів.

Такій діяльності притаманні характерні ознаки, які відрізняють її від схожих напрямів діяльності органів і підрозділів Національної поліції, а також інших суб'єктів забезпечення внутрішньої безпеки держави. Серед таких характерних ознак пропонуємо назвати наступні:

- регламентованість нормативно-правовими приписами, що передбачає, що діяльність органів і підрозділів Національної поліції здійснюється на підставі адміністративно-правових норм, які закріплюють повноваження, функції й окремі процедури забезпечення внутрішньої безпеки держави;

- комплексний і системний характер, який вказує на те, що Національна поліція України, забезпечуючи внутрішню безпеку держави, діє як цілісний організм, що охоплює різні напрями захисту: особисту, внутрішню, державну безпеку, забезпечуючи взаємозв'язок між інституціями та рівнями захисту;

- публічний характер адміністративної діяльності Національної поліції, що виражається у її спрямованості на забезпечення суспільних інтересів, прав і свобод громадян, а також на прозорість і відкритість дій органів і підрозділів Національної поліції;

- самостійність і незалежність у межах компетенції, що полягає в тому, що органи та посадові особи Національної поліції при здійсненні адміністративної діяльності діють у межах наданих їм повноважень самостійно, незалежно від впливу інших органів чи осіб, за винятком випадків, прямо передбачених законодавством;

- превентивна спрямованість, що знаходить свій прояв в тому, що здебільшого адміністративна діяльність Національної поліції спрямована на запобігання правопорушенням та іншим антисуспільним проявам;

- адаптивність та оперативність, що передбачає, що діяльність органів і підрозділів Національної поліції відзначається здатністю реагувати на змінні обставини, особливо у різних сферах суспільного життя, та швидко адаптуватися до нових викликів, серед іншого обумовлених запровадженням правового режиму воєнного стану, спричиненого збройною агресією проти нашої держави;

- функціонально-цільове призначення, яке обумовлено тим, що діяльність Національної поліції спрямована на реалізацію життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, враховуючи взаємозалежність соціальних, економічних, політичних, технологічних, інформаційних, оборонних та інших чинників;

- забезпечення захищеності від воєнних і невоєнних ризиків, загроз і небезпек, що полягає в тому, що органи та підрозділи Національної поліції України беруть участь у протидії внутрішнім загрозам воєнного характеру (оборона, оповіщення військовозобов'язаних, евакуація населення тощо), а також забезпечує захист від загроз невоєнного характеру (правопорядок, інформаційна безпека, забезпечення безпеки дорожнього руху тощо);

- є узгодженою діяльністю уповноважених суб'єктів, оскільки забезпечення внутрішньої безпеки держави здійснюється завдяки тісній взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з іншими органами державної влади, територіальними центрами комплектування, Службою безпеки України, розвідувальними органами та іншими суб'єктами забезпечення внутрішньої безпеки держави;

- використання різноманітних засобів і методів, оскільки адміністративна діяльність

Національної поліції в напрямку забезпечення внутрішньої безпеки держави передбачає застосування політичних, правових, економічних, організаційних, інформаційних, виховних та інших інструментів для досягнення цілей безпеки.

Література

1. Фесенко О.М. Адміністративна діяльність органів Національної поліції України у сфері захисту інвестицій. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Випуск 5. Том 2. С. 125–131.

2. Бойко І. Забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України: актуальні загрози. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 8 (294). С. 132–140.

3. Бугайчук К.Л. Безпекове середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. Право і безпека. 2023. № 2 (89). С. 111–120.

4. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1 : А-Г. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2011. 656 с.

5. Чуваков О.А. Деякі питання щодо видових об'єктів злочинів проти основ національної безпеки України. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 316–321.

6. Корж І.Ф. Державна безпека: методологічні підходи до системи складових поняття. Правова інформатика. 2012. № 4 (36). С. 69-75.

7. Ситник Г.П. Національна безпека України в контексті нових викликів і загроз : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2015. 56 с.

8. Загорулько А.П. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття «внутрішня безпека України». Вісник Національного університету цивільного захисту України. Державне управління. 2019. № 2 (11). С. 19–28.

9. Антонов В.О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / В.О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

10. Про національну безпеку України: закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

11. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

ADMINISTRATIVE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE AS THE BASIS OF ENSURING INTERNAL SECURITY: CONCEPT, CONTENT AND CHARACTERISTICS

The article reveals the key features and directions of the administrative activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine in ensuring the internal security of the state. Among the main features of this activity, its regulatory and legal regulation is highlighted, which guarantees the functioning of the police on the basis of clearly defined norms and procedures. The complex and systemic nature of the activity emphasizes its integrity and the relationship between different areas of protection: personal, internal, state security. The publicity of the administrative activities of the police, the transparency and openness of the actions of the bodies are aimed at protecting the rights and freedoms of citizens and ensuring public interests. Special attention is paid to the preventive orientation of the police activities, which is manifested in the prevention of offenses and other anti-social manifestations. Adaptability and promptness of response to changing conditions are also important, in particular in the conditions of the legal regime of martial law. The autonomy and independence of the police within the scope of the granted powers are emphasized, as well as the importance of the functional and target purpose, which takes into account the interdependence of social, economic, political, defense and technological factors. The role of the police in ensuring protection from military and non-military risks is separately noted, including interaction with other state authorities and the use of a wide range of means and methods to achieve internal security. Thus, the administrative activities of the National Police of Ukraine are multifaceted, dynamic and aimed at comprehensively ensuring the security of the state, the individual and society.

Key words: administrative activities, National Police, state security, internal security of the state, national interests, national security.